

УДК 376-056.264-053.4:616.8-008

Однороманенко О.В.¹, Семенцова О.М.², Серета О.П.³

¹ студ. гр. УФКСз-313м НУ «Запорізька політехніка»

² доц. НУ «Запорізька політехніка»

³ старш. викл. НУ «Запорізька політехніка»

ПРОСОДИЧНА СТОРОНА МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ІЗ ДИЗАРТРІЄЮ У СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Просодична сторона мовлення є складовою мовленнєвої діяльності, яка включає інтонацію, темп мовлення, паузи та ритмічність. Володіння просодичними компонентами мовлення допомагає людині виразно передавати емоційний стан та інтенції мовця, а також забезпечує розумілість та логічність мовленнєвого висловлювання.

Порушення просодичної сторони мовлення входить до структури мовленнєвого дефекту за будь-якої форми дизартрії. Стан просодичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією є актуальною проблемою у лінгводидактичному та педагогічному контексті.

У вітчизняній науці є низька досліджень присвячених вивченню просодичної сторони мовлення. Так у працях В. Галущенко досліджується сутність і структура просодичного компонента мовлення у дітей зі стертою дизартрією і запропонована методика корекційної логопедичної роботи з формування просодичних компонентів мовлення. Н. Січкачук висвітлює проблему розвитку темпо-ритмічного чуття та просодичного компонента мовлення у старших дошкільників із моторною алалією засобами художньо-мовленнєвої діяльності. Н. Ільїна розглядає методику формування лексико-граматичної і фонетико-фонематичної сторін образного мовлення у старшій групі для дітей із

загальним недорозвиненням мовлення. В. Борова досліджує проблему виховання інтонаційної виразності мовлення дітей старшого дошкільного віку із недоліками звуковимови.

Метою даної роботи є теоретичний аналіз наукових джерел присвячених вивченню особливостей просодичної сторони мовлення у дітей з дизартрією.

Дизартрія – це мовленнєве порушення, яке характеризується різкими або плавними порушеннями моторики м'язів, що відповідають за вимову звуків та формування структур мовлення внаслідок порушеної іннервації. Це призводить до проблем з артикуляцією звуків, ритмом мовлення, інтонацією, голосовим контролем, фонаційним диханням. Загалом мовлення при дизартрії нечітке, змашене, монотонне. М. Шеремет підкреслює, що первинними безпосередніми симптомами різних клінічних випадків дизартрії є: глухий слабкий голос, порушення артикуляції зімкнених звуків, сплюснення форми щілини у щілинних звуках, гугнявий тембр голосу, порушення акцентуації і мелодики мовлення. Також вона зазначає, що характерним симптомом осередкових уражень мозочка і його провідних систем вважається порушення плавності мовлення – так звана скандованість. Іншими словами, це диспросодія, у першу чергу з ненормативною ритмікою мовлення. Крім того, страждає і виразність мовлення, тобто суперсегментні розлади поєднуються із сегментними [5].

Дискординаційні розлади артикуляційної моторики призводять до порушення вимови звуків та складової структури слів, що впливає на ясність та зрозумілість мовлення. Внаслідок порушеної іннервації дихальних м'язів виникає порушення мовленнєвого дихання. Характерним є послаблений мовленнєвий видих, страждають голосові модуляції за висотою і силою. Голос дітей під час мовлення тихий, відсутні модуляції за висотою, за силою голосу (дитина майже не може за наслідуванням імітувати голоси тварин то високим, то низьким голосом). У деяких дітей мовленнєвий видих прискорений, тому вони говорять на вдиху. Порушується довільний контроль над дихальними рухами, а також координація між диханням, фонацією та артикуляцією. Інтонаційно-виразне забарвлення мовлення дітей зі дизартрією сильно знижене. Порушується тембр мовлення, іноді з'являється назальний відтінок.

Діагностика стану просодичної сторони мовлення у дітей старшого дошкільного віку з дизартрією включає в себе різні методики та підходи для оцінки якісних та кількісних аспектів мовлення (аудіо діагностика, оцінка інтонації, ритму, темпу та акцентуації у мовленні дитини, використання спеціалізованих тестів та шкал для оцінки просодики, артикуляції та інших

аспектів мовлення, оцінка дихальних параметрів, таких як дихальний об'єм, ритм та координація дихання під час мовлення) [1].

Сучасні українські науковці в галузі логопедії, логопсихології, педагогіки (О. Боряк, С. Конопляста, Н. Савінова, М. Шеремет, Ю. Рібцун) розробили комплексні методики оцінки мовленнєвих навичок дитини, в тому числі і просодичної сторони мовлення, під час занять, що дозволяє оцінити їхнє використання у реальних ситуаціях спілкування [2, 3, 4, 5]. Проте наразі не розроблені вітчизняні діагностичні методики з критеріями оцінювання просодичних компонентів мовлення. Наприклад, Н. Савінова у своїй роботі «Активно-ігрова діагностика просодичної сторони мовлення дошкільників» пропонує методику діагностики просодичної сторони мовлення в ігровій формі. Активно-ігрова діагностика дозволяє експериментатору виявити порушення у процесі ігрової активності дитини, неодноразово виконуючи одні й ті ж самі дії, але за різними ігровими завданнями та в різних ігрових проблемних ситуаціях. Вона пропонує дослідження наступних критеріїв: тембральна характеристика голосу (якісна сторона звуку, що відображає його колористичне забарвлення), сила голосу, висота голосу [4]. Ю. Рібцун запропонувала диференційну діагностику дислалії та стертої форми дизартрії [3].

Отже, наразі не створено методики дослідження просодичної сторони мовлення дітей, яка б надавала змогу якісно дослідити стан її компонентів. Тому важливим завданням, яке постає перед вітчизняними науковцями є розробка діагностичного інструментарію з цього напрямку, на основі якого можна планувати корекційні заходи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баль Н. М. Актуальні проблеми діагностики мовленнєвих порушень у дітей. *Актуальні проблеми корекційної освіти*. Вип. 1. 2010. С. 22-29.
2. Боряк О. В. Діагностика, формування й корекція мовленнєвої діяльності: теорія і практика. Суми, 2019. 415 с.
3. Рібцун Ю. В. До питання диференційної діагностики дислалії та мінімальних проявів дизартрії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 19: Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. Вип. 21. 2012. С. 227-232.
4. Савінова Н.В. Активно-ігрова діагностика просодичної сторони мовлення дошкільників. *Логопедія*. № 6. 2015. С. 82-88.
5. Шеремет М.К., Боряк О. В. Неврологічні основи логопедії: навч. посібник. Суми, 2016. 252 с.